

Basisonderwijs

SERIE:	Knoop het in je oren - Laat wat van je horen Nederlands voor kleuters in meertalige groepen
OPMERKING:	Onder meertalige groepen verstaat men groepen kleuters waarin zowel Nederlandstalige als allochtone kleuters zitten. Het materiaal is echter ook bruikbaar voor groepen met uitsluitend allochtone kleuters.
UITGEVER:	Projectburo OVB Postbus 22182 NL - 3003 MZ Rotterdam tel. 010/411.32.66

TITEL:	Knoop het in je oren - Nederlands voor kleuters in meertalige groepen
AUTEUR:	M. Van Kleef
UITGAVEJAAR:	1988 - 2e herziene druk juni 1989
ONDERDELEN:	<ul style="list-style-type: none"> - handleiding voor leerkracht - stripboek voor de kleuter - ringmap met kijkplaten - ringmap met platen van zelfstandige naamwoorden - 1 cassette met geluiden en muziek - 10 cassettes met verhaaltjes

RICHTPRIJS: 3800 BEF

DOELGROEP: 4- en 5-jarige kleuters die vrijwel onaanspreekbaar zijn in het Nederlands (in Nederland: groep 2 / in Vlaanderen: derde kleuterklas)

Doelstellingen en doelgroep

In de docentenhandleiding vinden we algemene en specifieke doelstellingen terug. De nadruk daarbij ligt op receptieve taalvaardigheid, wat de titel al doet vermoeden, en op uitbreiding van woordenschat. De doelstellingen beantwoorden aan de recente NT2-principes (b.v. eenvoudig, zinvol en functioneel taalaanbod dat veel herhaald wordt).

De doelgroep van **Knoop het in je oren** wordt omschreven als 'vier- en vijfjarige kleuters die vrijwel onaanspreekbaar zijn in het Nederlands'. Wat de auteurs bedoelen met 'vrijwel onaanspreekbaar' is niet echt duidelijk. Jammer genoeg wordt dit niet concreet gemaakt in een vastgestelde beginsituatie.

De leeftijdsafbakening is eerder een richtlijn. Iets oudere allochtone kleuters die nog geen Nederlands kennen, kunnen nog best meedoen met **Knoop het in je oren**, maar het pakket is niet echt geschikt voor oudere Nederlandstalige kleuters.

Leerstofopbouw en leerinhoud

Knoop het in je oren is opgebouwd rond vier grote gebieden die dicht bij de ervaringswereld van de kleuters liggen, nl. lichaam, huis, straat en school. In functie hiervan werden 270 woorden geselecteerd die doorheen het pakket aangebracht worden. Het gaat om concrete zelfstandige naamwoorden en om werkwoorden die een handeling uitdrukken. De criteria voor het selecteren van de basiswoordenschat wor-

den echter niet echt expliciet gemaakt, hoewel de woordenschat op het eerste gezicht zeker goed aansluit bij de leefwereld van de kleuters.

Knoop het in je oren bevat 10 thema's en bij elk van deze thema's horen 4 verhalen. Per verhaal worden 5 zelfstandige naamwoorden en 2 à 3 werkwoorden aangeboden.

In het lesverloop zit een vast patroon. In een eerste les introduceert de leerkracht de nieuwe woorden aan de hand van concrete voorwerpen of woordkaarten en wordt het verhaal voorgelezen. In een tweede les worden de woorden herhaald en luisteren de kinderen naar het verhaal op de cassette. Na deze les kunnen de kinderen ook individueel in de luisterhoek naar het verhaal luisteren en de strips bekijken. (Op deze strips hebben ze vooraf de woorden al moeten inkleuren.) Vaak volgt er nog een derde (bewegings)les waarbij men gebruik maakt van een cassette met zowel Nederlandstalige als anderstalige liedjes en muziekfragmenten. Een enkele maal wordt er als vierde in de rij een muziekles voorzien.

Visuele ondersteuning, zowel met concreet materiaal als met prenten, wordt in **Knoop het in je oren** extra beklemtoond. Op de woordkaarten staan alle behandelde zelfstandige naamwoorden afgebeeld. De kijkplaten illustreren het verloop van het verhaal en de strips zijn verkleinde versies van de kijkplaten waarmee de kleuters individueel kunnen werken (terwijl ze bijvoorbeeld naar de verhaaltjes op de cassette luisteren).

Ook het auditief materiaal is erg belangrijk ter ondersteuning. De cassettes met de verhalen kunnen zowel in groep als individueel - in de luisterhoek - beluisterd worden.

De materiaalmakers gaan ervan uit dat ieder thema in ongeveer 3 weken afgewerkt kan worden met minimaal 3 groepsmomenten van telkens 20 minuten per week.

Een recent experiment in de Flevopark-school in Amsterdam heeft echter aangetoond dat **Knoop het in je oren** ook zeer bruikbaar is als intensieve taaltraining voor uitsluitend allochtone kinderen (Samenwijs, maart 1992). In een soort gewenningsklasje heeft men alle kinderen samengezet die nagenoeg geen kennis hadden van het Nederlands. Gedurende 4 maanden is zeer intensief met het lesmateriaal gewerkt en dit zelfs na afraden van een aantal deskundigen. Alle activiteiten die men normaal in een kleuterschool uitvoert, waren zodanig gestructureerd en ingepast in de thema's van **Knoop het in je oren**, dat men haast constant met taalonderricht bezig was. De resultaten waren volgens de leerkrachten verbluffend. Na 4 maanden kenden de kinderen allemaal passief 90 à 95 % van de basiswoorden en was er een begin gemaakt met het actief gebruiken van die woorden. Terug in hun gewone klassen, gedroegen de kinderen zich volgens de

leerkrachten veel zelfzekerder tussen de andere kinderen. De leerkrachten van de school geloven dan ook dat de periode van afzondering de integratie van de kinderen in het gewone klasgebeuren bevordert. Ze zullen deze aanpak in de toekomst zeker herhalen.

Globaal kunnen we stellen dat **Knoop het in je oren** zeker een gebruiksvriendelijke methode is, die uitstekend geschikt is als (aanvullend) tweede-taal programma waarbij systematisch de taalvaardigheid van de anderstalige kleuters verbeterd wordt. Het materiaal is uiterst verzorgd en aantrekkelijk uitgewerkt en voorzien van een zeer degelijke docentenhandleiding.

Het programma bevat veel zinvolle en gevarieerde werkvormen. Jammer genoeg zijn er geen speciale werkvormen voorzien voor de evaluatie van de vorderingen van de kleuters. Verder zou het misschien ook een goed idee geweest zijn om in het materiaal een aantal concrete suggesties op te nemen om gedifferentieerd te werken in niveaugroepen.

TITEL:	Laat wat van je horen - Nederlands voor kleuters in meertalige groepen
AUTEURS:	M. Van Kleef & M. Boers
UITGAVEJAAR:	1990
ONDERDELEN:	- handleiding voor leerkracht - ringmap met kijkplaten - luisterboek - 8 cassettes met verhaaltjes - 16 affiches
RICHTPRIJS:	3600 BEF
DOELGROEP:	5- en 6-jarige kleuters die het pakket Knoop het in je oren hebben afgewerkt

Doelstellingen en doelgroep

In de handleiding vinden we ook nu weer algemene en specifieke doelstellingen terug. Anders dan bij **Knoop het in je oren** ligt de nadruk van **Laat wat van je horen** niet alleen op luister- maar ook op spreekvaardigheid. Ook hier geldt dat de doelstellingen aansluiten bij recente NT2-principes. De doelgroep van **Laat wat van je horen** bestaat uit vijf- à zesjarige kleuters die het vorige pakket afgewerkt hebben en dus over een elementaire (receptieve) woordenschat beschikken. Er wordt jammer genoeg niet aangegeven welk niveau dit precies is als er voordien niet met **Knoop het in je oren** werd gewerkt.

Bovendien wordt er geen specifieke aandacht geschonken aan differentiatie naar verschillende niveaugroepen toe. Men raadt enkel aan de minst taalvaardige kinderen bijvoorbeeld meer receptieve opdrachten en zeer korte spreekmomenten te geven.

Leerstofopbouw en leerinhoud

Laat wat van je horen bevat 8 thema's die goed aansluiten bij de leefwereld van de kleuters. Per thema zijn er 9 groepslessen voorzien waarin steeds 2 verhalen en 2 beschrijvingen bij praatplaten aan bod komen.

In totaal brengt **Laat wat van je horen** 448 basiswoorden aan. De basiswoorden werden geselecteerd aan de hand van bestaande woordenlijsten voor kinderen tussen de 4 en 6 jaar. De woorden moesten relevant zijn voor de leefwereld van de kleuters en inhoudelijk binnen de thema's passen. Na een testperiode hebben de leerkrachten die met het materiaal werkten hun oordeel gegeven over de relevantie van de geselecteerde woorden.

Ieder thema is voorzien van een woordenschatlijst die volgende gegevens bevat:

basiswoorden 1 (die in de verhalen en beschrijvingen staan), basiswoorden 2 (die tijdens de groepslessen aangebracht worden) en extra woorden (die niet expliciet worden aangebracht maar wel bij de inhoud van het thema passen).

Achteraan in de handleiding is nog eens een volledige woordenschatlijst opgenomen met verwijzingen naar de thema's. Ook werd een woordenschatlijst van het pakket **Knoop het in je oren** toegevoegd.

Verder bevat ieder thema een activiteitenoverzicht met de werkvormen en de leerinhouden en ook een aantal lesbeschrijvingen met daarbij de noodzakelijke materialen.

Als voorleesteksten zijn er de beschrijvingen (voor bij de praatplaten) en de verhalen (voor bij de kijkplaten). De hoofdpersonen zijn 5 kleuters met verschillende nationaliteiten.

Het luisterboek vertoont veel gelijkenis met de strips in **Knoop het in je oren** en kan individueel worden gebruikt.

De materiaalmakers zien het pakket als een aanvullend NT2-programma waarbij een thema kan worden afgehandeld in ongeveer 3 weken (of 4, indien men ook de extra woorden wil aanbrengen). Er wordt een regelmaat van 3 lessen (telkens ongeveer 25 minuten) per week aangeraden.

Aan de component evaluatie hebben de auteurs jammer genoeg geen aparte aandacht geschonken. Ze gaan ervan uit dat de werkvormen op zich genoeg informatie geven over de vorderingen van de kleuters. Ze onderschatten het nut van evaluatie niet, maar laten dit vooral aan de leerkracht zelf over. Toch worden er een aantal zeer korte suggesties voor receptieve en productieve evaluatietaken opgesomd.

Tot slot kunnen we stellen dat **Laat wat van je horen** een zeer verzorgd en aantrekkelijk pakket is dat zowel qua leerinhoud als qua werkwijze zeer goed aansluit bij **Knoop het in je oren**. We vermelden wel dat men beide pakketten afzonderlijk kan gebruiken.

Agnes Leysen

Bibliografie

Gids voor het Basisonderwijs. Deel 3: Leermiddelengids, migranten. Deurne: Kluwer Editorial, 1990.

Verrassend resultaat: onaanspreekbare kleuters in korte tijd stukken vooruit.
In: **Samenwijs** 12/7 (maart 1992), p. 295 - 298.

SERIE:	Allemaal Taal Een programma Nederlandse taal voor meertalige groepen
AUTEURS:	P. Litjens, H. Lindijer, E. Gaertman, B. Van Hilst & P. De Maat
UITGEVER:	Zwijzen Postbus 805 NL - 5000 AV Tilburg 031-353635
UITGAVEJAAR:	1986-88

TITEL:	Allemaal Taal A
DOELGROEP:	meertalige groepen leerlingen in het tweede leerjaar van het basisonderwijs
ONDERDELEN:	docentenhandleiding, kijkboek, werkschrift en themaposters

TITEL:	Allemaal Taal B
DOELGROEP:	meertalige groepen leerlingen in het derde leerjaar van het basisonderwijs
ONDERDELEN:	docentenhandleiding, werkschrift en boek met gebruiksmateriaal

TITEL:	Allemaal Taal C
DOELGROEP:	meertalige groepen leerlingen in het vierde tot zesde leerjaar van het basisonderwijs
ONDERDELEN:	docentenhandleiding, kopieerbladen, werkschriften en een videoband

Doelgroep

Allemaal Taal biedt zich aan als een tweede-taalprogramma voor enigszins gevorderde meertalige leerlingen in de leeftijdsgroep van zeven tot twaalf (tweede tot zesde leerjaar). In die zin bouwt het voort op programma's die specifiek voor beginners werden ontwikkeld. Het materiaal richt zich in de eerste plaats tot meertalige groepen, waarin allochtone en autochtone kinderen dus samen taalonderwijs krijgen. Het moet volgens de auteurs dan ook beschouwd worden als een aanvulling bij, of een voorbereiding op bestaand NT1-materiaal. **Allemaal Taal** kan echter ook voor apart NT2-onderwijs gebruikt worden. Dat alles maakt de doelgroep van het materiaal vrij heterogeen, maar dit wordt o.a. opgevangen door de suggesties voor differentiatie.

Hoe **Allemaal Taal A** gecombineerd kan worden met bestaand NT1-materiaal, is enkel voor **Taalkabaal** echt duidelijk. De thema's van **Allemaal Taal** zijn immers gebaseerd op die van **Taalkabaal**, en sluiten er perfect bij aan. Leerkrachten die met ander materiaal werken, staan dus voor de zware taak dit gecombineerd gebruik zelf uit te dokteren. Voor het B-gedeelte komen in de handleiding naast **Taalkabaal**, nog een aantal andere materialen aan bod: **Jouw Taal Mijn Taal**, **De Nieuwe Taaltuin C**, **Taal Totaal 3** en **Taal Actief 3**. Duidelijk is in elk geval dat deze, en andere combinaties de nodige creativiteit en voorbereiding van de leerkracht vragen.

Achtergronden

Dat er nauw wordt aangesloten bij de meest recente NT2-principes, blijkt meteen uit de algemene doelstelling van het materiaal: 'Allochtone leerlingen zijn in staat in het Nederlands onderwijs te participeren en met Nederlandstaligen te communiceren zonder daarbij gehinderd te worden door onvoldoende func-

tionele taal- en communicatievaardigheden'.

Volledig in lijn met deze principes, staan in deel A de receptieve vaardigheden centraal, en krijgen de produktieve vaardigheden vanaf deel B een belangrijker gewicht toebedeeld. Vaardigheden worden ontwikkeld en geoefend in communicatieve contexten. In **Allemaal Taal B** en **C** wordt die communicatieve aanpak aangevuld met een leergang Taalbeschouwing. Deze houdt echter geen grammatica-onderwijs in, maar brengt de leerders bepaalde leerstrategieën bij om sneller de taal te verwerven (b.v. gebruik maken van de context bij het ontrafelen van betekenis). Dat zulke strategieën kunnen worden aangeleerd, en dat het bewust hanteren ervan tijdens het taal leerproces positieve effecten heeft, wordt ook in de recente internationale literatuur bevestigd.

De klemtoon op woordenschatuitbreiding, die in het algemeen inleidend gedeelte van de handleiding wordt gelegd, vindt niet helemaal zijn weg in het eigenlijke materiaal. Zo zijn er wel tal van leergangen binnen het materiaal te vinden (b.v. Begrijpend Luisteren; Voorspelend Lezen), maar geen aparte leergang Woordenschat. De auteurs rechtvaardigen dit door te stellen dat doorheen alle andere leergangen aandacht aan woordenschat wordt besteed. Toch valt op dat de concrete werkvormen i.v.m. woordenschatuitbreiding, die in de algemene inleiding van het A-deel kort worden beschreven, niet zijn terug te vinden binnen de specifieke doelstellingen van ieder thema. Deze lacune wordt slechts gedeeltelijk opgevangen in het B-deel: daar worden per thema een aantal doelwoorden opgesomd. Wel bieden het kijkboek en de themaposters de nodige visuele ondersteuning bij de nieuwe woordenschat.

Leerstofopbouw en leerstofinhoud

Allemaal Taal A en **B** zijn thematisch-cursorisch van opbouw. In het A-deel bestaat elk thema uit een themagesprek, twee les-

sen begrijpend luisteren, en twee oefeningen gericht op de ontwikkeling van 'taal-denk-relaties'. Deze laatste hebben betrekking op bepaalde, geïsoleerde taalaspecten zoals de trappen van vergelijking, de complexe betekenis van sommige woorden, de passieve en actieve zinsconstructie enz. Deze oefeningen, die een wat zelfstandig karakter in het materiaal hebben, worden door de leerkracht ook best als dusdanig behandeld: de leerkracht moet ze op basis van zijn eigen intuïtie op het gepaste moment in een les inlassen. Zo kan hij met wat eerder vormgericht onderwijs is, inspelen op de onmiddellijke behoeften van de tweede-taalleerder, en is de kans ook het grootst dat deze oefeningen resultaten afwerpen. De indeling van elk paar oefeningen bij een specifiek thema mag dan ook niet als dwingend worden opgevat.

Allemaal Taal B bevat per thema meer leergangen dan het A-gedeelte. Na het inleidend themagesprek volgen Begrijpend Luisteren, Begrijpend Lezen, Voorspellend Lezen, Taalbeschouwing en Schrijven.

De gekozen thema's van delen A en B zijn intercultureel, in de zin dat bijvoorbeeld in de luisterteksten kinderen van verschillende etnische afkomst de hoofdrol spelen. Toch valt in dit verband het gebrek aan affectieve doelstellingen op. Hoewel in de algemene doelstelling de communicatie tussen Nederlandstaligen en allochtonen centraal staat, en het materiaal aanstuurt op een integratie met het moedertaalonderwijs, wordt de mogelijke impact van deze gedachte enkel op het cognitieve vlak gesitueerd.

Het C-gedeelte is anders opgevat. Het bestaat uit vier aparte leergangen (Mondeling Taalgebruik; Lezen; Schrijven; en Taalbeschouwing), die los van elkaar, al naargelang de noden van sommige leerlingen, gehanteerd kunnen worden. Door het flexibele gebruik van kopieerbladen, kunnen bepaalde lessen van het C-gedeelte wel, en andere niet geselecteerd worden, of kunnen slechts sommige leerlingen er mee werken in plaats van de hele klas, zonder dat er

sprake is van te veel of te weinig materiaal. De opbouwende moeilijkheidsgraad die binnen elk van de respectieve delen is ingebouwd, is ook zichtbaar over de drie delen heen. Naast de gestadige overgang van receptieve vaardigheden naar produktieve, uit deze cursorische aanpak zich ook in de verhouding informele versus formele (schoolse) taalvaardigheden, die gaandeweg verschuift in de richting van de laatste.

Werkvormen en organisatie

Zoals blijkt uit het voorgaande, is de opbouw van de thema's zeer sterk en eenduidig gestructureerd. Het maakt het voor de gebruikers mogelijk om al snel een herkenbaar lesstramien uit te bouwen, hoewel enige eentonigheid niet is uitgesloten. Zo zou het themagesprek, dat als doel heeft de leerlingen te motiveren voor het thema-onderwerp, wel eens zijn doel kunnen voorbijschieten, precies omdat voor de leerlingen de spanning er na een tijdje af kan zijn. Het lijkt me dan ook nodig het kringgesprek in sommige gevallen te vervangen, of vooraf te laten gaan door een andere 'attention catcher', die wat sterker de interesse van de leerlingen weet op te wekken.

Variatie is in het A-gedeelte wél voldoende aanwezig wat de oefeningen op 'taal-denk-relaties' betreft. Zo zijn verschillende spelletjes, raadsels e.d. opgenomen, en vindt één bepaalde oefening tijdens de gymles plaats. Ook worden in de handleiding verscheidene mogelijkheden tot differentiatie aangestipt.

Evaluatie

In **Allemaal Taal A** zijn vijf toetsen opgenomen, die de leerkracht moeten informeren over de vorderingen van de leerlingen. De toetsen zijn, naar analogie met de stof die wordt getoetst, voornamelijk receptief. De leerlingen hoeven bij het oplossen van de

opdrachten nauwelijks taal te produceren: zij moeten in de eerste plaats hun begrip aanduiden door bijvoorbeeld een plaatje aan te wijzen, of het antwoord te geven op een multiple-choice-vraag. Het B-deel bevat echter geen toetsen.

zeer overzichtelijk gestructureerd. Voldoende visuele ondersteuning is aanwezig in de vorm van het kijkboek, de themaposters en de videoband die hoort bij de leergang 'Taal-beschouwing' van het C-deel. Het geheel is gebruiksklaar en gebruiksvriendelijk.

Lay-out

Allemaal Taal geeft een zeer verzorgde indruk. De handleiding en het werkboek zijn

Kris Van den Branden
aspirant N.F.W.O.

Lesmateriaal NT2 voor het basisonderwijs ontwikkeld door het Steunpunt NT2

Aangezien dit lesmateriaal nog volop in ontwikkeling is en er ook geen publicatie in de nabije toekomst te verwachten valt, wijken we voor de bespreking even af van voorgaande aanpak. In wat volgt stellen we heel kort de uitgangspunten voor die aan de basis van het materiaal liggen. Geïnteresseerden kunnen zelf contact opnemen met de materiaalontwikkelaars.

De huidige onderwijspraktijk is sterk gericht op taalkennis. Als men anderstalige leerlingen in staat wil stellen te begrijpen wat er in de lessen aan vaardigheden en kennis aangeboden wordt, dan zal men de taalvaardigheid van de leerlingen moeten verhogen tot op het niveau dat in de schoolsituatie vereist wordt. Er moet m.a.w. een verschuiving gebeuren van 'taalkennisonderwijs' naar 'taalvaardigheidsonderwijs'. We herkennen hier onmiddellijk de recente NT2-principes 'klemtoon op schoolse taalvaardigheid' en 'taalvaardigheid primeert op taalkennis'.

Leerkrachten moeten de kans krijgen om zich aan te passen aan zo'n nieuwe aanpak. Ze moeten zich kunnen 'omscholen'.

In plaats van dit langs een theoretische weg te doen, opteerde het Steunpunt NT2 voor het ontwerpen van oefenpakketten (of zgn. modules) voor leerkrachten. Die oefenpakketten stellen de leerkrachten in staat gedurende telkens twee weken een aantal van de theoretische inzichten die worden aangebracht, in de praktijk uit te proberen. Eenmaal vertrouwd met de manier van werken, kunnen de leerkrachten aan de slag met grotere materiaalpakketten.

De modules zijn dus in de eerste plaats bedoeld voor de leerkrachten. Voor het kleuteronderwijs zijn er drie modules gepland (rond prentenboeken en verhalen, rond interactie, rond de verwerving van woorden) en voor het lager onderwijs zes, nl. drie voor de eerste drie jaren en drie voor de laatste drie jaren (woordenschatonderwijs/woordenschatdidactiek). Voor meer inlichtingen kan u terecht op het Steunpunt NT2 bij Koen Van Gorp en Kathleen Rossenbacker (016/28.53.57).

Veerle Geudens

